

BUKOVINIAN STATE
MEDICAL UNIVERSITY

БУКОВИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ȘTEFAN CEL MARE
UNIVERSITY
OF SUCEAVA

СУЧАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. ШТЕФАНА ЧЕЛ МАРЕ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУСПІЛЬНИХ НАУК ТА ІСТОРІЇ МЕДИЦИНИ

AKTUALINI PYTANNIA SUSPILINIH
NAUK TA ISTORII MEDITSINI
(APSNIM)

CURRENT ISSUES OF SOCIAL
STUDIES AND HISTORY OF
MEDICINE

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ
ОБЩЕСТВЕННЫХ НАУК
И ИСТОРИИ МЕДИЦИНЫ

ENJEUX ACTUELS DES SCIENCES
SOCIALES ET DE L'HISTOIRE DE
LA MEDECINE

Спільний українсько-румунський науковий журнал
Joint Ukrainian-Romanian scientific journal

2020, 1 (25)

*Журнал засновано в 2013 р.
Перереєстровано 27.07.2015 р. у Міністерстві
юстиції України (Свід. № 21495-11295ПП – Сер. КВ)*

*Journal started publishing in 2013 year.
Re-registered in the Ministry of Justice of Ukraine
27.07.2015 p (Cert.of registr. № 21495-11295PP – Ser. KB)*

*Журнал включено до Категорії "Б" Переліку
наукових фахових видань України з історичних
та філологічних наук (Наказ МОН України № 409
від 17.03.2020р.).*

*Journal is on the List of Scientific Professional publication
of the Ministry of Education and Science of Ukraine
Category «B», entitled to publish main results of
dissertations in different fields of Historical sciences and
Philological sciences (order № 409 of 17.03.2020)*

Honorary editor: Dr. of Medicine, Prof. **Taras Boychuk** (Bukovinian State Medical University)

Editors-in-Chief: Dr. of History, Prof. **Antoniuy Moysey** (Bukovinian State Medical University)
Dr. of History, Prof. **Stefan Purici** (Ștefan cel Mare University of Suceava)

Executive Editors: Ph.D., Assoc. Prof. **Antonina Anistratenko**, responsible for the electronic version of the journal
Ph.D., Assoc. Prof. **Yulia Rusnak** (Bukovinian State Medical University)
Ph.D., Lecturer **Tetyana Nykyforuk** (Bukovinian State Medical University)
Ph.D., Lecturer **Harieta Mareci Sabol** (Ștefan cel Mare University of Suceava)

Editors Assistants: Ph.D., Associate Prof. **Inha Tymofijchuk** (Bukovinian State Medical University)
Ph.D., Lecturer **Vasile M. Demciuc** (Ștefan cel Mare University of Suceava)

Executive secretaries: Lecturer **Iryna Kaizer**, Lecturer **Lidia Vylka**, Lecturer **Uliana Kemin**
Responsible for the Bibliographic description of the references: **Svitlana Tulevska**

INDEXING: Index Copernicus – 73,78 (2016) | Infobase Index – 2,8 (2016) | MIAR – 2,8 (2016) | SRJIF – 3,98 (2017) | JICIndex – 0,110 (2017)

Journal was registered in the international scientometric and bibliographical database Index Copernicus, Directory of Open Access Journals (DOAJ), Ulrichs Web, Erih Plus, Scientific Indexing Services, Index of Turkish Education, Infobase Index, OAJI, World Cat, Directory of Research Journals Indexing, Sherpa/Romeo, Scientific Journal Impact Factor (SJIF), MIAR, Journals Factor (JF), International Institute of organized research, Journals Impact Factor, Rootindexing, Science Research Journal Impact Factor, JICIndex, was published in database: Google Scholar, SCIARY WorlWide Elibrary (SUA), Central and Eastern European Online Library (Germany).

EDITORIAL BOARD:

SOCIAL SCIENCES

History: Prof. *Onoriu Colăcel*, Dr. of History, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Assoc. Prof., *Serhiy Dobrshanskyi*, Ph. D., Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine); Assoc. Prof. *Gennadii Kazakevych*, Dr. of History, Taras Shevchenko Kyiv National University (Ukraine); Prof. *Michel Kerautret*, Dr. of History, Ecole des Hautes études en sciences sociales (Paris, France); Prof. *Zenon Kohut*, Dr. of History, Alberta University (Edmonton, Canada); Prof. *Anatoliy Kotsur*, Dr. of History, Taras Shevchenko Kyiv National University (Ukraine); Prof. *Oleksandr Kurochkin*, Dr. of History, M. Rylskyi Institute of Art, Folklore and Ethnology, Academy of Sciences (Kyiv, Ukraine); Chief Research Worker *Elisaveta Kvilincova*, Dr. of History, Institute of Cultural Heritage, Academy of Sciences (Chisinau, R. Moldova); Prof. *Yuri Makar*, Dr. of History, Academician of the Ukrainian Academy of History, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine); Senior Research Associate *Paul Meerts*, Dr. of History, Institute of International Relations Clingendael (The Hague, Netherlands); Prof. *Olimpia Mitric*, Dr. of History, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Prof. *Gheorghe Onișoru*, Dr. of History, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Assoc. Prof. *Nataliya Petrova*, Ph. D., I. I. Mechnikov National University of Odesa (Ukraine); Assoc. Prof. *Florin Pintescu*, Dr. of History, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Acad. *Stepan Pavliuk*, Dr. of History, Director of the Institute of Ethnology, Academy of Sciences (Ukraine); Acad. *Anna Skrypnyk*, Dr. of History, Director of the Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology, Academy of Sciences (Kyiv, Ukraine); Prof. *Andrzej Wawryniuk*, Dr. of History, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Cholmie (Poland);

Philologie: Prof. *Bertrand Badiou*, Dr. of Philology, Ecole normale supérieure (Paris, France); Prof. *Piotr Borek*, Dr. of Philology, Head of the Polish Philology Institute Krakiv Pedagogical University (Poland); Assoc. Prof. *Carmen Dărăbuș*, Dr. of Philology, Kliment Ohridski University of Sofia (Bulgaria); Prof. *Mircea A. Diaconu*, Dr. of Philology, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Assoc. Prof. *Evelina-Mezalina Graur*, Dr. of Philology, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Prof. *Adam Falowski*, Dr. of Philology, Head of the East Slavic Philology Institute Jagiellonian University (Poland); Prof. *Roma Franko*, Dr. Of Philology, University of Saskatchewan (Canada); Assoc. Prof. *Anastasiya Lepetiukha*, Kharkiv national pedagogical university named after H. Skovoroda (Ukraine); Assoc. Prof. *Simona-Aida Manolache*, Dr. of Philology, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Chief Research Worker *Anna-Maria Sorescu-Marinkovich*, Dr. of Philology, Balkan Institute at Serbian Academy of Sciences and Art (Belgrad, Serbia); Prof. *Hanna Martynova*, Dr. of Philology, Bohdan Chmelnytskyi Cherkasy National University (Ukraine); Prof. *Ovidiu Morar*, Dr. of Philology, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Prof. *Mihaela Violeta Munteanu*, Dr. of Philology, Technical University of Cluj-Napoca (Romania); Prof. *Rodica-Măriora Nagy*, Dr. of Filology, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Prof. *Felix-Narcis Nikolau*, Dr. Of Philology, Lunds universitet (Sweden); Prof. *Antoaneta Olteanu*, Dr. of Philology, Bucharest University (Romania); Assoc. Prof. *Oleksandr Rak*, Ph. D. of Philology, Bukovinian State Medical University (Ukraine); Prof. *Nataliya Rusnak*, Dr. of Philology, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine); Dr. of Filology, Prof. *Svitlana Shabat-Savka*, Ph. D. of Philology, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine);

Philosophy: Prof. *Sorin Tudor Maxim*, Dr. of Philosophy, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Prof. *Diego Sanchez Mecka*, Dr. of Philosophy, National University of Distance Education (Madrid, Spain); Assoc. Prof. *George Neamțu*, Dr. of Philosophy, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Assoc. Prof. *Bogdan Popoveniuc*, Dr. of Philosophy, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Assoc. Prof. *Nina Zoriy*, Ph. D. of Philosophy, Bukovinian State Medical University (Ukraine).

HISTORY OF MEDICINE:

Assoc. Prof. *Carmen Cornelia Bălan*, Dr. of Psychology, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Dr. med. Dipl.-Psych, MBA, *Gerhardt Dammann*, Chief of Psychiatrische Klinik Münsterlingen and the psychiatric services Thurgau (Switzerland); Prof. *Alexander Fediv*, Dr. of Medicine, Bukovinian State Medical University (Ukraine); Prof. *Oleksandr Ivashiuk*, Dr. of Medicine, Bukovinian State Medical University (Ukraine); Prof. *Alfred Prits*, Dr. of Psychology, President of World Psychology Union Head of Psychotherapy and Psychoanalysis Institute in Vienna (Austria); Assoc. Prof. *Nadia Laura Serdenciuc*, Dr. of Educational Sciences, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Prof. *Viktor Tashchuk*, Dr. of Medicine, Bukovinian State Medical University (Ukraine); Prof. *Dmytro Tyntyuk*, Dr. of Medicine, Chisinau State University of Medicine and Pharmacy N. Testemitsanu (R. Moldova); Prof. *Bohdan Vasylevskiy*, Dr. of Medicine, Chief of Psychosomatik Institute (Warsaw, Poland).

Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Спільний українсько-румунський науковий журнал. Серія "Філологічні науки" || Current issues of Social studies and History of Medicine. Joint Ukrainian-Romanian scientific journal. Series "Philological sciences" / Редколегія: А. Мойсей, III. Пуріч. Чернівці–Сучава: БДМУ. 2020. № 1 (25). 113 с.

ISSN: 2311-9896; EISSN 2411-6181

The actual problems of world history, history of Ukraine, history of religion, ethnogenesis and traditional culture of peoples, archeology, philosophy, linguistics, literature and history of medicine are investigated in the journal. The journal is the international edition according to the sphere of extension and geography of the authors.

ББК 60я53+5г.я43

The journal is published in paper and electronic version with the resolution of the academic council of Higher State Educational Establishment of Ukraine "Bukovinian State Medical University" (Decision № 6 . Date: 27.02.2020).

The authors are responsible for the selection, accuracy of given information, citations, proper names, geographical names and other data.

Publishing: 2-4 issues a year. Languages: Ukrainian, Russian, English, French.

Address: Ukraine, 58000, Chernivtsi, Heroiv Maidanu str., 3, Department of Social Sciences and Ukrainian Studies.
Tel.: (0372) 520871. **E-mail:** snim@bsmu.edu.ua; society@bsmu.edu.ua

The electronic version of the journal is available on the Web sites: <http://apsnim.bsmu.edu.ua>; <http://doaj.org> (DOAJ); <http://www.irbis-nbuv.gov.ua> (National V. Vernadskij library web-site); <http://e-apsnim.bsmu.edu.ua> (OJS); <https://journals.indexcopernicus.com/representative/issue/list> (Copernicus).

ТЕКСТОВА КАТЕГОРІЯ ПОДІЄВОСТІ У ЩОДЕННИКУ-ХРОНІЦІ ІВАНА БАЖАНСЬКОГО “ВІЙНА”

Антоній МОЙСЕЙ, Юлія РУСНАК,

Вищий державний навчальний заклад України
“Буковинський державний медичний університет”, Чернівці (Україна),
antoniimoisei@bsmu.edu.ua, yuliya.ru@gmail.com

THE TEXTUAL CATEGORY OF EVENTS IN THE IVAN BAZHANSKIY DIARY-CHRONICLE “WAR”.

Antoni MOYSEY, Yulia RUSNAK,

Higher State Educational Establishment of Ukraine
“Bukovinian State Medical University”, Chernivtsi (Ukraine),
Researcher ID: S-8544-2016; ORCID 0000-0001-9941-4411

Антоній Моисей, Юлія Руснак. Текстовая категория событийности в дневнике-хронике Ивана Бажанского “Война”. Актуальность научного исследования обусловлена необходимостью философско-гуманитарного осмысления дневника-хроники буковинского педагога и писателя И. Бажанского “Война”. Цель научной работы – охарактеризовать текстовую категорию событийности в дневнике-хронике И. Бажанского “Война”. Новизна научного исследования заключается в том, что впервые в украинском языкознании исследован язык дневника-хроники “Война” И. Бажанского сквозь призму текстовой категории событийности. Методы исследования. В качестве основных использованы общенаучные методы анализа и синтеза, лингвистические – описательный, структурный. Выводы. Событийность – жанровая категория, которая заключается в освещении сложной внеязыковой ситуации, где несколько субъектов взаимодействуют. Текстовая реализация события объемная, прежде всего за счет аксиологической оценки. Для событийности важен выразительный признак, который выделяет её среди не-событий.

Ключевые слова: дневник-хроника, Иван Бажанский, текстовые категории, событийность, фактаж, деталь, внеязыковая ситуация, нарратор, описание, документальность.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Наразі основним об'єктом дослідження гуманітарних наук став текст. М. Бахтін, зазначаючи пріоритетність тексту у філософсько-філологічному просторі, стверджував, де немає тексту, там немає об'єкта дослідження¹. Мемуаристику (документалістику) розглядають передовсім як історичну дисципліну. Проте жанри мемуаристики (щоденники, записники, нотатки, власне спогади, літописи, некрологи, листи) перебувають у полі зору філологів, як літературознавців, так і лінгвістів.

Твір буковинського письменника і педагога І. Бажанського “Війна” за жанровою характеристикою визнано щоденником-хронікою. Як хроніку, твір характеризує часова ознака: у тексті відтворено події Першої світової війни не лише на Буковині, а й на європейських фронтах з 31.08.1914 по 29.11.1917 рр. та у повоєнний період (1918–1921 рр.). На сторінках щоденника-хроніки постають періоди російської окупації Буковини в 1914–1915 рр. та 1916–1917 рр., повернення австрійської влади.

Твір І. Бажанського “Війна” складається із 440 щоденних записів, розташованих у хронологічному порядку за роками (час у творі лінійний, незворотний).

Рік 1914 – 22 щоденникові записи. Рік 1915 – 126 щоденникових записів. Рік 1916 – 125 щоденникових записів. Рік 1917 – 104 щоденникові записи. Рік 1918 – 50 щоденникових записів. Рік 1919 – 14 щоденникових записів. Рік 1920–1921 – 7 щоденникових записів.

Перший щоденниковий запис датовано 31. 08. 1914,

останній – 06.01.1922 – Святий вечір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Педагогічні, літературні та мовознавчі аспекти творчої спадщини І. Бажанського аналізували М. Гнеп, В. Джуран, В. Заполовський, О. Іваницький, І. Кшул, С. Масловська, В. Михайловський, О. Огуй, О. Павлюк, Ф. Погребенник, О. Романець, І. Руснак, І. Червінська, В. Черкач, Л. Щербанюк.

Актуальність наукової розвідки зумовлена потребою філософсько-гуманітарного осмислення щоденника-хроніки буковинського педагога та письменника І. Бажанського “Війна”. Дослідження текстових особливостей жанру щоденника-хроніки потребує комплексного аналізу для здійснення ефективного комунікативного впливу на читача.

Мета наукової роботи – схарактеризувати текстову категорію подієвості у щоденнику-хроніці І. Бажанського “Війна”.

Методи дослідження. Як основні використано загальнонаукові методи аналізу та синтезу, лінгвістичні – описовий, структурний. За допомогою описового методу узагальнено спостереження над фактичним матеріалом, Структурний метод дав змогу інвентаризувати та систематизувати мовні явища.

Новизна наукової роботи полягає у тому, що вперше в українському мовознавстві досліджено мову щоденника-хроніки “Війна” І. Бажанського крізь призму текстової категорії подієвості.

Виклад основного матеріалу. Закономірно, що щоденник ведеться від першої особи. Наратор – освіче-

¹ Bakhtin M.M. “Problema teksta v lingvistike, filologii, v drugih humanitarnykh naukah” [The problem of text in linguistics, philology, in other humanitarian sciences], *Estetika slovesnogo tvorchestva* [Aesthetics of verbal creativity], M.: Iskustvo, 1986, P. 297–319 [in Russian].

на людина, у записях вражає не лише точність та детальність у змалюванні подій, але й глибина роздумів у осмисленні дійсності.

Автор – носій буковинської говірки, його мовлення відображає основні фонетико-граматичні та лексичні особливості діалекту. З погляду структурної лінгвістики естетичну функцію реалізує текстова тканина, мова художнього твору має самостійну культурну цінність.

У художньому тексті, тим паче в мемуарному, об'єктивна дійсність відтворена через суб'єктивне сприйняття автора. У змалюванні образів автор добирає мовні засоби різної лінгвальної природи, які реалізують тему та ідею тексту. У художньому творі однією з категорій тексту є образ автора. В. Виноградов зауважує: "Образ автора – це не просто суб'єкт мовлення, найчастіше він навіть не названий у структурі художнього твору. Це – концентроване втілення суті твору, яке об'єднує всю систему мовленнєвих структур персонажів у їх співвідношенні з оповідачем і через них стає ідейно-стилістичним центром, фокусом цілого"². Це поняття матеріалізує світогляд, оцінку дійсності, життєву позицію, розуміння вічних істин (засудження, схвалення подій тощо).

Мовлення автора загалом відповідає засадам автології – "мовленню, побудованому без вживання в ньому слів і виразів у переносному значенні (тропів); усі мовні одиниці автологічних текстів використовуються у прямих, безпосередньо семантичних реалізаціях"³. Проте мемуарній літературі властива і металогія (від грец. *meta* через, після, за і *logos* слово, мовлення) – "образне мовлення, у якому слова і вирази використані в переносному значенні"⁴.

Художній текст вибудований за схемою *ідея – художній образ – мова*, образність мемуарного тексту має специфіку, передовсім вона пов'язана із відбором документального матеріалу та способом його подачі.

Якщо одиницею художнього тексту визнано надфразну єдність, то одиницею щоденника-хроніки вважаємо щоденниковий запис, який може бути лаконічним, стислим, проте і надзвичайно розлогим. Ймовірно, в цьому випадку можемо говорити про щоденниковий запис як "творчу лабораторію автора", тобто це замальовки для наступних літературних текстів.

Отже, щоденник-хроніка як текст – це семіотична одиниця, що відтворює певний часовий проміжок, логічно (хронологічно) структурована у формі щоденникових записів, створена відповідно до задуму автора, має естетичну і інформативну (пізнавальну) цінність для читача.

Онтологічний статус тексту вимагає визначення його конститутивних ознак, величин, які визначають наявність об'єкта дослідження. "З'ясування та систематизація внутрішньо необхідних характеристик тексту пов'язано з питанням про його, тексту, якісну визначеність, тобто відмінності тексту від не-тексту. Це – перший етап в осмисленні проблеми делімітації та ідентифікації тексту, тобто відмежування його від інших мовних одиниць. Якісну визначеність тексту в зарубіжній лінгвістичній традиції називають

текстуальністю, вона постає як сукупність певних ознак (параметрів)"⁵.

Питання про текстуальні категорії у науці остаточно не вирішене. Кожен дослідник відповідно до потреб дослідження, типу аналізованого тексту визначає свій перелік категорійних ознак. Загалом у 90-их рр. у науковій літературі налічувалося більше 50-ти текстових категорій⁶.

Виходячи зі специфіки жанру, вважаємо, що текстові категорії щоденника-хроніки представлено двома групами: власне-текстові категорії та змістові категорії. До власне-текстових категорій відносимо зв'язність, цілісність, членування. До змістових (жанрових) – подієвість, фактаж, суб'єктивність, модальність.

Подієвість – змістова категорія, яка полягає у висвітленні складної позамовної ситуації (частини життя, в термінології семантичного синтаксису, пропозиції), де декілька суб'єктів взаємодіють, надаючи нової ознаки позамовній ситуації.

У щоденнику-хроніці відтворено події та факти. Подія і факт різняться відношенням до дійсності. Так, подія може бути ірреальна, факт же відповідає дійсності. Передовсім подія і факт у тексті відрізняються обсягом. Подія "обростає" подробицями. Текстова реалізація події розлога, здебільшого за рахунок її оцінки. Вона має "значущість", тобто визначальну ознаку для оповідача, тому й виокремлюється з-поміж не-подій. Подія від не-подій, з яких складається наше життя, відрізняється яскравими ознаками, не завжди позитивними. "Значущість" події пов'язана з відтворенням психологічного стану, пережитими емоціями суб'єктів і, відповідно, автора, з особистим життям автора, з життям близьких йому людей.

Для позамовної ситуації (події, факту) релевантна ознака часо-простір, позамова ситуація передбачає час і місце.

Для жанру щоденника час константа, вербалізована на початку кожного щоденникового запису. Місце події у щоденниковому записі автор зазначає, причому у згорнутому виді подія може бути відтворена вказівкою на місце дії. Напр., *На вашиківському торговлиці*.

Так, наступний щоденниковий запис, у якому зреалізована подія, починається констатацією значущості події: *Велика паніка у Вашиківцях, а властиво на вашиківській торговлиці*. Наратор репрезентує читачу суб'єктів події (дійових осіб): *...сьогодня прибула й решта нашої ляндиштурми з наддністрянської околиці. Одна часть з треном ішла сюди через Неполоківці, та вже на цім боці Черемоша на дорозі наше військо, що їхало коло Чорторії доглянув неприятель наше військо, що їхало возами, і давай палити на него ізза Черемоша з гармат*. Автор відтворює почуття суб'єктів події, слово на позначення емоції стає ключовим у тексті – *страх*. Для увиразнення емоції наратор уводить пряму мову, хоча ця синтаксична структура не характерна для щоденника: *Вже це стріляння нанесло досить страху, а тут хтось крикнув: "Москалі вже на мості!". І дійсно на мості, що веде через Черемош з Залуця до Вашиківців, показався довгий ряд возів. Всі думали: Москалі йдуть.* –

² Vynogradov V.V. O teorii hudozhestvennoi rechi [About the theory of art speech], M., 1971, P. 118 [in Russian].

³ Kultura russkoi rechi: Entsiklopedicheskiy slovar-spravochnik [Culture of Russian speech: an encyclopedic reference dictionary], pod red. L.Iu. Yvanova, A.P. Skovorodnykova, E.N. Shyriaeva i dr., M.: Flinta: Nauka, 2003, P.18 [in Russian].

⁴ Ibidem., P. 323.

⁵ Chernyavskaya V.E. Lingvistika teksta: Polykodovost, intertekstualnost, interdiskursivnost: uchebnoe posobie [Linguistics of the text: Multicoding, intertextuality, inter-discursiveness: textbook], M.: Librokom, 2009, P. 19 [in Russian].

⁶ Zalevskaya A.A. Psykholyngvisticheskie issledovaniya. Slovo. Tekst: izbrannyye Trudy [Psycholinguistic research. Word. Text: selected works], M.: Hnozis, 2005, P. 20 [in Russian].

“Козаки, козаки!” – зачали кричати люди... Емоція страху спричиняє описову конструкцію на основі полісіндетону з опорою на займеннику все: **і все, що було на торговиці розлетілося на всі боки, полишаючи на місці вози і худобу і все, що мали.** Низка паралельних конструкцій завершується фразеологізмом народнорозмовного мовлення, у такий спосіб формується стилістична фігура градація: *Билися горшки, яйця, розливалось молоко, що повиносили на продаж: метушня не до опісання.* Нові суб’єкти події автор репрезентує через процесуальну ознаку: *А тут цей з дзвіниці, що таки коло торговиці, почали дзвонити.* Специфікою цієї події, тобто яскравою рисою, яка відрізняє її від не-події, є непорозуміння між суб’єктами, у термінах комунікативної лінгвістики, девіація: ... *Та показалося, що і мостом не їхав ніхто інший як наша ляндиштурма, – бо одна часть пішла на міст.* “Значущістю” події є наслідки непорозуміння: *За це дзвоніння під час паніки арештували паламаря, дяка, панотця Купчанова і его сина, та вкінці показалося, що ніхто тут не був винен, бо паламар дзвонив тоді по душі, – і то лиш такий випадок був, що саме в той час дзвонив бідний паламар. Все ж таки арештовані довго мучилися, доки їх відпустили до дому*⁷.

“Значущість” події може бути пов’язана з особистим життям, з життям близьких людей або з релігійними святами. Так, у наступному щоденниковому записі зазначена дата і вказано релігійне свято, отже, у заголовку вербалізовано “значущість” події. Перше висловлення події *Талині уродини* – номінативне односкладне речення зі значенням констатації події. Народнорозмовний характер речення зумовлює словотвірний діалектизм уродини “народження” та присвійний прикметник *Талин* від власної назви *Талья* – скороченого внаслідок афези варіанта *Наталья* – реалізує тенденцію розмовного і діалектного мовлення до економії мовних засобів. Проте у щоденниковому записі йдеться про дві події, причому друга набуває “значущості” завдяки першій – вказівці на особисте: *Від передполудня до темного вечора тут битва.* Документальність жанру передбачає виокремлення суб’єктів події, сторін, які беруть участь у бойових діях, визначення їхнього кількісного показника, просторової характеристики: *Моск. із Залуччя хотіли вдертися до Вашиківців, мали канони і маши. гвери. Наша ляндиштурма по цім боці Черемоша без канонів і без маши. гверів, і всего щось 1000 мужа по цілій боевій лінії від Панської Долини до Чорторії.* Документальність жанру зумовлює детальність, яка унаочнює опис, робить читача свідком події: *Кулями з гармат і карабінів сіяли Моск. по цілих Вашиківцях, свистали й попри школу і кілька зробили знаки в стіні, а дві повернули вікна.* Закономірно, що опис бойових дій передбачає відомості про дислокацію сторін, яка відтворена лаконічно як факт: *Темнім вечером наші відтягнулися до Карпачева, але й Москалі, думаючи, що тут перевага, також відтягнулися.* Війна пов’язана з людськими втратами. Жанр хроніки зумовлює дані про людські втрати як фактаж, проте персоніфікована втрата підкреслює трагічність події: *Наших впало 17, між ними і надучитель з Самушина Фрундза, а 54 було поранених. Моск. убитих*

поверх 200. З цивільних осіб ранили моск. кулі тут дві особі легко і вбили два коні на левадах.

Щоденниковий запис має рамкову структуру: починається і завершується особистою подією: *Талині уродини... Того дня ми мали гості. Була в нас швагрова – Омельяна жінка з Валерією і Авророю. Було троха страху всім. Підчас бою перебували ми по більшій частині в пивниці*⁸.

Деякі записи становлять синтез ознак хроніки та щоденника. Щоденниковий запис починається відомістю про пересування військ, документальність факту у виразне власна назва з прикладкою-вказівкою на етнічну приналежність суб’єкта. У тексті суспільне репрезентовано крізь призму особистого. У щоденниковому записі міститься аксіологічна характеристика дійсності – *страх, тривога.* Закономірно, що ліричний відступ реалізує металогія: порівняльний зворот, лексичний діалектизм, конструкція на основі протиставлення, акролиза (у першій частині протиставної конструкції заперечення): *Від тепер жилося нам, як то кажуть, як воробцеві в стрісі, все в тривозі й страху. Майже що дня – навіть і вночі: все алярм! – То не життя було, а мука.*

У фінальній частині цього щоденникового запису йдеться про умови проживання автора під час війни. Ситуація відтворена з нотками гумору, які реалізують ланцюгова конструкція, що нагадує казковий елемент, народнорозмовне слово на позначення емоції: *Ще таки того самого вечора (27.10) зараз по битві прийшли до нас мешкати ще й обоє старі Кадецуки з дівкою і привели й корову. З ними прийшов і син швагрової Івась. Швагрова з доньками від 27.10 у нас; в тепер лейтенант і его служасий і наша дівка – Параска Адам – отже всіх нівроку в хаті 12 осіб*⁹.

“Значущість” події є у виразне трагізм ситуації. Так, наступний щоденниковий запис починається констатацією трагічної події: *Сталося тут в школі нещасте.* Подія настільки значуща, що автор двічі її відтворює, перший раз на основі автології з елементами детальності. Останнє висловлення окличного характеру містить аксіологічну характеристику позамовної ситуації: *Застрілив (в 1 клясі польській) з неосторожности ляндиштурміст (Ціпка) свого товариша ляндиштурміста Гаврила Варварка з Оршівців. Куля прошила нещасному наскрізь груди і забила в стіну в цеглу, до стропила. Покійний жив ще щось з годину і сконав в моїй присутності на ліжку в моїй канцелярії. Его взяли тут (до) трупарні і поховали 12.11 на цвинтарі. Тоді то була біда!* Другий раз подія відтворена з елементами металога (синтаксичні конструкції на основі асіндетону формують стилістичну фігуру градацію, кульмінація якої – народнорозмовний елемент на позначення емоції: *Тут оден одного застрелив, то кричат “алярм”, бо неприятель в Залучу, військо біжить в шанці, трен тікає, прострілений конає, его лишают самого, лиш я з ним, тут вже й стрілянина, сальва, ціле нещасте...* І навіть в заключній частині щоденникового запису, де автор, здається, хоче швидше позбавитись відчуття горя (ключова фраза *Але за час все перемінлося*, завершальна знов *гаразд...*), автор знову пунктирно згадує пережите: *Але за час все перемінлося. Москалі дес зникли,*

⁷ Bzhanskyi I. Vinya: Shchodennyk-khronika bukovynskoho pedahoha ta pysmennyka (Vashkivtsi 31.8.1914 – 29.11. 1917) [War: Diary-chronicle of Bukovinian teacher and writer (Vashkivtsi 31.8.1914 – 29.11. 1917)], upor. O. Ohui, Chernivtsi: Zelena Bukovyna. 2006, P. 34 [in Ukrainian]

⁸ Ibidem., P. 36–37

⁹ Ibidem., P. 37.

стріляння втихло, застреленого відвезли до трупарні, військо повернуло, знов гаразд...

Отже, трагічність події у текстовій структурі зумовлюють ключові слова, які забезпечують зв'язність текстової структури, пор.:

Вівторок 10.11.1914

Сталося тут в школі **нещастє**. Застрілив (в 1 клясі польській) з неосторожності ландштурміст (Цінка) свого товариша ландштурміста Гаврила Варварка з Оришівців. Куля прошила нещасному наскрізь груди і забилася в стіну в цеглу, до стропила. Покійний жив це щось з годину і сконав в моїй присутності на ліжку в моїй канцелярії. Єго взяли тут (до) трупарні і поховали 12.11 на цвинтарі. **Тоді то була біда!** Тут оден одного застрілив, то кричат "алярм", бо неприятель в Залучу, військо біжить в шанці, трен тікає, прострілений конає, єго лишають самого, лиш я з ним, тут вже й стрілянина, сальва, **ціле нещастє**...

Але за час все перемінлося. Москалі дес зникли, стріляння втихло, застреленого відвезли до трупарні, військо повернуло, знов гаразд...¹⁰

Значущістю подій військового часу є трагізм, пов'язаний з бойовими діями та людськими втратами. Автор об'єктивно відтворює хід бою *трималися і вони цілий день... а однак трималися і вони цілий день*; кількісну характеристику сторін (елемент детальності та документальності), дислокацію сторін (у цій частині щоденникового запису використано чимало топонімів – ойконімів – назв сіл; детальність опису засвідчує описова номінація на позначення місця *недалеко від дому кантеліста Ротбавма*). Тенденційність у зображенні подій відтворює субстантивований займенник *наші* на позначення австро-угорських військ, опис перелому у ході бойових дій на користь австро-угорських військ *аж від тепер почалась битва на добре: Знов тут битва від самого ранку до вечора. Моск. було за Черемошем 4 батальйони, мали 8 гармат, 8 маш. карабінів, наших по цілій лінії, від Панської Долини до Чорторії, лиш 3 компанії з двома старими канонами, які поставили на чистім полю по лану від Черемошу недалеко від дому кантеліста Ротбавма. В Панській Долині було тільки 27 наших ландштурмістів, без гармат і без маш. карабінів. До полудня стріляли дуже густо (сальвами) лиш російські канони сюди і аж від тепер почалась битва на добре. Гармати та їх карабіни гуділи та таракотіли до вечора, але наших було мало, то й відступили, бо Моск. перейшли вже були в двох місцях Черемош. **Наші** мали добрі окопи і ніхто не був убитий з лянштурми.*

Опис бойових втрат вражає документальністю, для якої характерна простота викладу – здебільшого прості речення, пор.: *За то впали 2 каноніри, а 2 були тяжко ранені, одному майже всі пальці в обох руках відорвала ворожа гармата, ми як виділи і перевязували єму страшинні єго рани. Дуже терпів – просив лиш води, бо сам не мав чим взяти шклянку. Був вже старший чоловік, мав поверх 30, мав жінку й діти. Фотографію жінки мав коло себе в кишені. Походив з Угорщини. – Німець. – Канони **наші** пропали.*

Буденність втрат серед мирного населення зумовлює автологічний виклад інформації: *Багато будинків*

ушкодили гарматні кулі, 4 згоріли від шрапнелів до тла. Одного чоловіка вбила куля в пивниці, де був сховався з жінкою під час битви. Виставив був бідний на двір голову, щоби подивися чи не йдуть ще Москалі, і дістав (припадково) кулю в самий рот¹¹. "Значущість" події визначає її суспільний характер. Подієвість пов'язана з функціонально-семантичним типом мовлення – розповіддю. У таких щоденникових записах функціонують дієслова зі значенням пересування. Взаємодія відбувається між москалями і дідичем Криштофовичем, суб'єктами події є представниками ворогуючих сторін, закономірно, що їх конфлікт завершується трагічно, проте автор повідомляє про це лаконічно, без емоцій. Пор.:

Неділя 18.10.1914

*Три Москалі їхали візком до Карачева до дідича Криштофовича; хотіли забрати від него його автомобіль, але не взяли, бо щось не функціонувала машина. Та на другий ден в понеділок **приїхали** вже з шофером. Але й Криштофович не сидів тихо. Він дав про це знати до Вижниці, відки **приїшло** троха війська і чатувало вже на Москалів. Одного Моск. вбили, а двох зловили¹².*

Реалізація події про приїзд престолонаслідника архикнязя Кароля Франца Йосифа до Північної Буковини (зустріч з ним не відбулася – суспільна девіація) також насичена дієсловами зі значенням руху. Кінцева частина щоденникового запису містить економічний фактаж, пор.:

*Престолонаслідник архикнязь – Кароль Франц Йосиф був у Чернівцях і звидів північну часть Буковини між Прутом і Дністром та **прибув** вночі до Снятина. Наш староста **повіз** з депутацією, в якій був і я, **виїшов був** до Неполоківців на єго привітання. Але дармо, бо автомобіль престолонаслідника **поїхав** іншою дорогою до Снятина. До дому **повернули** аж в ночи над ранком. – Від Боян чути було канони. Дорожня росте дальше... Мука пшенична коштує вже 1 К. 1 К. Риж / підлий/ 1 К. 40 с. мука кукурудзяна 1 кг 50 с. По місцях це дороще. М'ясо свинське прим. 1 кг 1 К¹³.*

Зображення наслідків війни пов'язане з функціонально-семантичним типом мовлення – описом, який вражає детальністю. Подія покликана унаочнити позамовну дійсність для читача. Опис підкреслює алогізм війни, викликає у читача співчуття, за Аристотелем, катарсис.

Так, у описовому щоденниковому записі використано логічну процедуру аналізу. Перше і останнє речення формують рамку. Перше речення – констатація факту, останнє – лаконічний висновок. У середині міститься опис, де виокремлено предмети побуту, побутовізви, з-поміж них лексичний діалектизм *марфа* "тканина". Пор.:

*Москалі все забрали і знищили. Ціле місто було одна руїна. З склепів, хат все повикидано лежало на дорогах. Столи, крісла поламані, попсована **марфа**, подушки, всяка одіж і хатня посудина все те купами лежало по дорогах. Двері, вікна порозбивані, аж лячно було дивитися. **От що то війна**¹⁴.*

Висновки. Подієвість – змістова категорія, яка полягає у висвітленні складної позамовної ситуації, де декілька суб'єктів взаємодіють, надаючи нової ознаки позамовній ситуації. Текстова реалізація події розлога,

¹⁰ Ibidem., P. 37.

¹¹ Ibidem., P. 38.

¹² Ibidem., P. 35.

¹³ Ibidem., P. 49.

¹⁴ Ibidem., P. 40.

передовсім за рахунок аксіологічної оцінки, вона характеризується “значущістю”, тобто визначальною ознакою для наратора, тому й виокремлюється з-поміж не-подій. “Значущість” події пов’язана з відтворенням психологічного стану, пережитими емоціями суб’єктів і, відповідно, автора, з його особистим життям. Закономірно, що значущістю подій військового часу є трагізм, пов’язаний з бойовими діями та людськими втратами, опис яких вражає документальністю. Детальний опис війни покликаний унаочнити позамовну дійсність, підкреслити її алогізм.

Antoniý Moysey, Yulia Rusnak. The textual category of events in the Ivan Bazhanskyi diary-chronicle “War”. The relevance of the research is determined by the need of philosophical and humanitarian consideration of the diary-chronicle of Bukovinian teacher and writer Ivan Bazhanskyi “War”. Exploring the textual features of the diary-chronicle genre requires a comprehensive analysis to make an effective communicative influence on the reader. **The aim of scientific work** is to characterize the text category of events in the Ivan Bazhanskyi diary-chronicle “War”. **The novelty** of research is conditioned by the fact that in the Ukrainian linguistics for the first time the language of the Ivan Bazhanskyi diary-chronicle “War” has been explored through the prism of the events textual category.

Research methods. In the article as the main general scientific methods of analysis and synthesis are used, as well as linguistic – descriptive and structural methods.

Conclusions. Event is a content category that is about highlighting a complex extralinguistic situation where several subjects interact, giving new character to an extralinguistic situation. The textual implementation of the event is extensive, primarily due to axiological evaluation, it is characterized by “significance”, the defining characteristic of the narrator, and by this means it is distinguished from non-events. The “significance” of the event is associated with the reproduction of the psychological state, the experienced emotions of the subject and, accordingly, the author, with his personal life. Obviously that the events significance of wartime is the tragedy associated with the fighting and the loss of life, the description of which is striking by documentary. A detailed description of the war is intended to clarify the extralinguistic reality, to emphasize its allogism.

Key words: diary-chronicle, Ivan Bazhanskyi, textual categories, events, facts, detail, extralinguistic situation, narrator, description, documentary.

Мойсей Антоній – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри суспільних наук та українознавства ВДНЗ України “Буковинський державний медичний університет”, заст. гол. редактора українсько-румунського наукового журналу “Актуальні питання суспільних наук та історії медицини”. Коло наукових інтересів: Історія України та української культури, традиційна культура населення Буковини, взаємовпливи в сфері традиційної культури українського та східнороманського населення Буковини, процеси етнокультурної ідентичності у прикордонних регіонах. Автор понад 210 наукових праць, у т. ч. 7-и монографій, 2 брошури.

Moysey Antoniý – Doctor of Historical Sciences, Professor, Head of the Department of Social Sciences and Ukrainian Studies of the Higher State Educational Establishment of Ukraine “Bukovinian State Medical University”, vice-editor of the Ukrainian-Romanian scientific journal “Current issues of social sciences and history of medicine”. Scientific interests are such as: history of Ukraine and Ukrainian culture, traditional culture of the population of Bukovina, mutual influence in the sphere of traditional culture of the Ukrainian and East-Roman population of Bukovina, processes of ethnocultural identity in the border regions. The author of more than 210 scientific works, including 7 monographs, 2 brochures.

Руснак Юлія – кандидат філологічних наук, доцент кафедри суспільних наук та українознавства ВДНЗ України “Буковинський державний медичний університет”. Після захисту кандидатської дисертації “Лексика родинних обрядів у буковинському діалекті” за спеціальністю 10.02.01. – українська мова продовжує дослідження у галузі діалектології, етнолінгвістики, викладання української мови як іноземної. Автор понад 60 наукових праць, співавтор 4 монографій, національного посібника з української мови як іноземної і навчально-методичного підручника з грифом МОЗ України.

Rusnak Yulia – PhD of Philology, Associate Professor of the Department of Social Sciences and Ukrainian Studies of Higher State Educational Establishment of Ukraine “Bukovinian State Medical University”. After defending her dissertation “The vocabulary of family rituals in Bucovina dialect” in the specialty 10.02.01. - Ukrainian language keeps on researching in the field of dialectology, ethnolinguistics, teaching Ukrainian as a foreign language. Author of more than 60 scientific works, co-author of 4 monographs, national textbook of Ukrainian as a foreign language and textbook approved by Ministry of Health of Ukraine.

Received: 10.02.2020

Advance Access Published: March, 2020

© A. Moysey, Y. Rusnak, 2020